

KNEITER

Handleiding voor opdrachtverleners

DECISIO

Inleiding

De economische impacts van toerisme en vrije tijd is één van de belangrijkste redenen voor overheden om deze branche met beleid, vergunningen en financiële middelen te stimuleren. De omvang van die impacts, reeds gerealiseerd of verwacht, is hierbij veelal de onderbouwing voor keuzes. Dit betekent dat veel partijen onderzoek laten doen naar de economische impacts, zoals overheden om hun beleidskeuzes te onderbouwen en initiatiefnemers en aanbieders in het vrijetijd domein om hun (potentiële) economische impacts te laten zien aan stakeholders. Het berekenen van de economische impacts vergt kennis van de materie en wordt vooral uitgevoerd door private onderzoeks- en adviesbureaus en door kennisinstellingen, vaak verbonden aan hogescholen en universiteiten. Deze partijen gebruiken verschillende methoden voor het berekenen van de economische impacts van toerisme en vrije tijd. Wens in het veld is om methoden meer af te stemmen, zodat resultaten over meerdere onderzoeksjaren of vanuit verschillende regio's met elkaar vergelijkbaar zijn.

Het KennisNetwerk Economische Impact Toerisme En Recreatie (KNEITER) is een samenwerkingsverband van twee hogescholen (Breda University of Applied Sciences en HZ University of Applied Sciences), vier consultancybureaus (Bureau Buiten, Decisio, Dynamic Concepts en ZKA) en het Mulier Instituut. Het doel van KNEITER is om de kwaliteit van economische impactanalyses in toerisme en recreatie in Nederland te vergroten, door het delen van bestaande kennis en door het verbeteren van de gebruikte methoden en modellen. KNEITER is gestart met de wens voor verdere afstemming van methoden, om de vergelijkbaarheid van resultaten te kunnen vergroten. Helaas is het niet mogelijk om de aanpak volledig te standaardiseren, omdat die deels afhankelijk is van de specifieke context van de opdracht: de wensen van de opdrachtgever, de beschikbare data, het budget, bijzonderheden in de regio, etc.

Om een oplossing te vinden voor bovenstaand probleem is besloten een Leidraad te ontwikkelen voor economische impactanalyses in toerisme en recreatie, nadrukkelijk bedoeld voor partijen die deze studies *uitvoeren*. Deze Leidraad maakt duidelijk wat de minimale kwaliteitseisen zijn waaraan een economische impactanalyse moet voldoen, qua te gebruiken databronnen, methodes en definities/afbakeningen. In dat opzicht zorgt de KNEITER-Leidraad voor standaardisatie. De KNEITER-Leidraad biedt echter ook flexibiliteit: binnen elke economische impactanalyse worden keuzes gemaakt. Deze keuzes hebben betrekking op databronnen en methoden. De KNEITER-Leidraad maakt duidelijk welke keuzes mogelijk zijn, wat de consequenties daarvan zijn en schrijft voor hoe hier over gerapporteerd moet worden aan de opdrachtgever. Uiteindelijk doel is dat de KNEITER-Leidraad bijdraagt aan betere en meer vergelijkbare (voorstellen voor) economische impactanalyses, op basis waarvan betere beslissingen genomen kunnen worden.

Naast deze Leidraad is het voorliggende document samengesteld: een handleiding voor opdrachtgevers. In deze handleiding wordt antwoord gegeven op drie vragen:

1. Wat zijn belangrijke aandachtspunten voor een opdrachtgever bij het formuleren van een opdracht voor een economische impactanalyse?
2. Wat zijn belangrijke aandachtspunten voor een opdrachtgever bij het beoordelen van een offerte voor een economische impactanalyse?
3. Wat zijn belangrijke aandachtspunten voor een opdrachtgever bij het beoordelen van het resultaat van een economische impactanalyse?

Met deze handleiding kan de opdrachtgever de opdracht meer gericht formuleren, zodat er beter vergelijkbare offertes kunnen worden samengesteld. Deze offertes kunnen vervolgens beter vergeleken en beoordeeld worden. Met deze handleiding kan ook het resultaat van de studie beter worden geïnterpreteerd en benut.

1. Formuleren van een opdracht voor een economische impactanalyse

Bij het formuleren van een opdracht zijn een aantal zaken essentieel voor het bepalen van de aanpak.

Doel

Allereerst is het van belang om het doel van de opdracht te beschrijven: waarom is de economische impactanalyse nodig? Gaat het om het monitoren van de algemene ontwikkeling van toerisme in een regio of gaat het om de economische impacts van een specifiek aanbod, specifieke ontwikkeling of beleidsmaatregel? Is het toekomstgericht - het in beeld brengen van de economische impacts van een toekomstige ontwikkeling / evenement / nieuw aanbod - of is het terugblikken op een periode die al voorbij is?

Als opdrachtgever is het van belang om te kunnen beschrijven wat de beleidsrelevantie van de studie is en waarvoor de uitkomsten gebruikt gaan worden. Dit geeft de onderzoeker richting qua aanpak en beoogde resultaten.

Uitwerking

Vervolgens zou de opdrachtgever de volgende zaken zo concreet mogelijk moeten omschrijven:

a. Onderzoeksobject

Gaat het om de economische impacts van al het toerisme in een hele gemeente of hele provincie? Of gaat het om de impacts van één evenement op een specifieke locatie, één natuurgebied, één aanbieder (attractie, verblijfsobject, museum, etc) of beleidsmaatregel (promotiecampagne of (ruimte voor) een nieuwe attractie)? Of wellicht om de impacts van een specifieke activiteit (bijv. alle fietstochten) of specifieke bezoekersgroep (bijvoorbeeld dagtoeristen, buitenlandse bezoekers, zakenreizigers, etc)?

Deze keuze is zeer bepalend voor de te gebruiken gegevensbronnen en daarmee ook voor de mogelijke aanpak.

b. Onderzoeksgebied;

Dit gaat om de geografische afbakening van het onderzoek en volgt logisch op de afbakening van het onderzoeksobject. Voor de dataverzameling is het wenselijk om waar mogelijk aan te sluiten op administratieve grenzen van bijv. gemeenten of provincies.

c. Onderzoekperiode;

Bij veel economische impactanalyses wordt uitgegaan van een tijdvak van een jaar. Bijvoorbeeld: wat waren de economische impacts van toerisme en recreatie in gebied X in 2019? Vooral bij evenementen wordt van deze periode afgeweken en gaat het om de periode waarin het evenement heeft plaatsgevonden.

d. Economisch belang of economische meerwaarde

De keuze voor een onderzoek naar economisch belang of economische meerwaarde hangt sterk samen met de achterliggende beleidsvraag. Als het gaat om de economische impacts van bezoekersbestedingen in de huidige situatie en daarmee bijvoorbeeld het monitoren van de ontwikkeling, dan betreft het een onderzoek naar het economisch belang.

Als het gaat om het in beeld brengen van de economische impacts van de implicaties van een beleidskeuze of een ontwikkelplan, dan betreft het een onderzoek naar economische

meerwaarde. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het vestigen van een nieuwe attractie, besluitvorming over een evenement, het inzetten van een bepaalde marketingcampagne. In deze gevallen wordt onderzocht wat de economische impact is van de wijziging, ten opzichte van de bestaande situatie. Zo'n meting kan zowel vooraf (ex ante) als achteraf (ex post) worden uitgevoerd. Bij dit soort studies is er dus nadrukkelijk sprake van het vergelijken van twee scenario's: de bestaande situatie versus de situatie die ontstaat na uitvoering van het plan / de keuze. Hierbij wordt letterlijk de méérwaarde van het plan / de beleidskeuze in beeld gebracht.

e. Directe en/of indirecte impacts

Indien gewenst is in beeld te hebben welke sectoren (buiten de toeristische sector) nog meer profiteren van toerisme, is het aan te bevelen de indirecte impacts in beeld te brengen. Dit is vooral relevant in het geval van een studie naar economisch belang.

Indien het doel vooral is om in beeld te brengen hoeveel extra bestedingen in een regio aangetrokken worden door een beleidsmaatregel/evenement (dus een studie naar de economische meerwaarde) kan een directe impacts-studie meestal volstaan. Immers, het gaat dan om een analyse van de verwachte impacts, waarbij met name de indirecte impacts een grotere onzekerheid kennen.

Budget

Vooraf goed nadenken over wat je écht wilt weten helpt om tot goed vergelijkbare offertes te komen. Dit hangt sterk samen met de beleidsvraag en beleidsrelevantie. Elementen die van invloed zijn op de kosten zijn bijvoorbeeld:

- ✓ Kan in het onderzoek gebruik worden gemaakt van bestaande gegevens of moet er aanvullend nieuw onderzoek gedaan worden? Zoals zichtbaar is in de KNEITER-Leidraad, is primaire dataverzameling kostbaar. Bij secundaire data is er een aantal gevallen sprake van gratis beschikbare data, andere datasets moeten worden aangeschaft. Het is daarom goed om in beeld te hebben welke relevante onderzoeksgegevens al beschikbaar zijn in uw organisatie / in uw regio, zodat daar in de economische impactanalyse op kan worden voortgebouwd.
- ✓ Kan voor beantwoording van de beleidsvraag worden volstaan met de raming van de globale economische impacts of is een gedetailleerde berekening van allerlei indicatoren noodzakelijk? Hoe meer detail, hoe hoger de kosten.
- ✓ Kan voor beantwoording van de beleidsvraag worden aangesloten op gangbare gebiedsindelingen zoals provincie of gemeenten en/of op gangbare definities van bedrijfstakken zoals horeca? Als dit het geval is, dan kan eenvoudiger gebruik worden gemaakt van standaard datasets van bijvoorbeeld het CBS.
- ✓ Indien van toepassing: welke methode wordt gebruikt voor het bepalen van de indirecte impacts? Gaat het om een input-outputmodel of een multiplier? Zoals beschreven in de KNEITER-Leidraad zijn er verschillende varianten van beide methoden denkbaar, waarbij iedere variant een bepaalde mate van arbeid met zich meebrengt.

2. Beoordelen van een offerte voor een economische impactanalyse

Op basis van de opdrachtformulering kunnen meerdere potentiële opdrachtnemers een offerte hebben samengesteld. Bij het vergelijken en beoordelen van de offertes kan aandacht worden besteed aan de volgende zaken:

1. Heeft de opdrachtnemer het onderzoeksobject, onderzoeksgebied en onderzoeksperiode juist omschreven in de offerte?
2. Heeft de opdrachtnemer beschreven welke data worden benut voor het vaststellen van de relevante bezoekersbestedingen en hoe daarbij wordt omgegaan met:
 - ✓ Knelpunten bij de dataverzameling voor het specifieke onderzoeksobject (benchmarks, enquêtes, etc.)
 - ✓ Knelpunten bij het onderzoeksgebied (aanpassen op specifieke regio, e.d.)
 - ✓ Knelpunten bij de onderzoeksperiode (verouderde data, inflatiecorrectie, e.d.)
3. Economisch belang of economische meerwaarde
 - ✓ Blijkt uit de offerte dat de opdrachtnemer voldoende kennis heeft van de betekenis en uitgangspunten van studies naar economisch belang of economische meerwaarde?

In het geval van economisch belang-studies:

- ✓ Wordt beschreven welke bestedingen wel én welke bestedingen niet meegenomen worden in studie, met een onderbouwde afbakening?

In het geval van economische meerwaarde-studies:

- ✓ Beschrijft de opdrachtnemer op welke wijze de additionele bestedingen worden bepaald en welke data hiervoor worden benut?
- ✓ Wordt daarbij aandacht besteed aan de volgende zaken (hoe worden ze buiten beschouwing gelaten of gecorrigeerd)?
 - bestedingen van lokale bezoekers (behalve wanneer ze zonder het bestaan van het onderzoeksobject het geld buiten het onderzoeksgebied en/of buiten de onderzoeksperiode uitgegeven hadden).
 - bezoekersbestedingen die bezoekers doen wanneer ze slechts door het onderzoeksgebied komen op doorreis naar een andere bestemming.
 - bezoekersbestedingen die bezoekers, zonder het bestaan van het onderzoeksobject, toch hadden gedaan maar op een andere plaats maar wel binnen het onderzoeksgebied, of op ander moment, maar wel binnen de onderzoeksperiode.

4. Directe en/of indirecte impacts

- ✓ Geeft de opdrachtnemer een onderbouwd advies voor het onderzoeken van de directe en/of indirecte impacts?

- ✓ Beschrijft de opdrachtnemer welke data worden benut voor het bepalen van de directe impacts? In de praktijk is dit een optelsom van alle data die bij voorgaande vragen zijn benoemd.
- ✓ Indien van toepassing: beschrijft de opdrachtnemer welke methode wordt gebruikt voor het bepalen van de indirecte impacts? Gaat het om een input-outputmodel of een multiplier?

In het geval van een input-outputmodel (IO-model):

- ✓ Beschrijft de opdrachtnemer welk IO-model wordt gehanteerd? Is het een bestaand IO-model of wordt het speciaal voor deze studie samengesteld? In het geval van een bestaand IO-model: welk jaar betreft het, voor welke regio is dit model samengesteld? In het geval van een nieuw IO-model: wordt (begrijpelijk) toegelicht op welke wijze het model wordt samengesteld?

In het geval van een multiplier:

- ✓ Beschrijft de opdrachtnemer wat de bron is van de te gebruiken multiplier? Wordt in de offerte verantwoord waarom deze multiplier kan worden toegepast in deze studie? Denk hierbij o.a. aan tijdsperiode (uit welk jaar), de regio (vergelijkbaar met het onderzoeksgebied) en onderzoeksobject (type bezoekers, type aanbod).

Wanneer in een offerte alle vragen aan bod komen, kunnen offertes goed met elkaar vergeleken worden.

3. Beoordelen van het resultaat van een economische impactanalyse

Bij oplevering van een concept-rapportage van een economische impactanalyse kan de opdrachtgever de rapportage toetsen aan de hand van de offerte en het KNEITER-verantwoordingsformat. Naast deze technische toets is het natuurlijk van belang dat de uitkomsten de beleidsvraag beantwoorden.

In de offerte is gedetailleerd beschreven welke aanpak men zou volgen en welke data daarbij zouden worden gebruikt. In de concept-rapportage moet zichtbaar zijn in hoeverre dit daadwerkelijk is gebeurd en waarom/op welke wijze daarvan is afgeweken.

Voor alle studies die volgens de KNEITER-leidraad worden samengesteld, geldt een gestandaardiseerd verantwoordingsformat. Op basis van dit format kunnen alle studies eenvoudig worden getoetst aan de voorschriften uit de leidraad, maar ook goed met elkaar worden vergeleken. Het aanleveren van een ingevuld verantwoordingsformat geldt dan ook als een kwaliteitsstempel van de studie.